

УДК 336.146

Радіонов Ю.Д.*кандидат економічних наук,
начальник відділу адаптації та імплементації
міжнародних стандартів, моніторингу й аналізу у сфері
державного фінансового контролю Рахункової палати України*

ПРОБЛЕМИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Статтю присвячено проблемам функціонування місцевих бюджетів. Встановлено їх щорічно зростаючу залежність від трансфертів із державного бюджету України. Відзначено порушення принципів бюджетної системи щодо справедливого і неупередженого розподілу фінансових ресурсів у різних регіонах України, а також неефективне використання коштів, що негативно впливає на якість отриманих громадянами послуг і динаміку соціально-економічного розвитку. Наголошується на необхідності подальшого реформування міжбюджетних відносин, зокрема бюджетної децентралізації, відповідно до потреб суспільства та посилення відповідальності розпорядників коштів за цільове та ефективне використання коштів місцевих бюджетів.

Ключові слова: державний бюджет, місцеві бюджети, фінансовий ресурс, міжбюджетні трансферти, неефективне використання коштів.

Радионов Ю.Д. ПРОБЛЕМЫ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Статья посвящена проблемам функционирования местных бюджетов. Установлено их ежегодное увеличение зависимости от трансфертов из государственного бюджета Украины. Отмечено нарушение принципов бюджетной системы относительно справедливого и беспристрастного распределения финансовых ресурсов в разных регионах Украины, а также неэффективное использование средств, что негативно влияет на качество получаемых гражданами услуг и динамику социально-экономического развития. Отмечена необходимость дальнейшего реформирования межбюджетных отношений, в частности бюджетной децентрализации согласно потребностям общества, и усиления ответственности распорядителей средств за целевое и эффективное использование средств местных бюджетов.

Ключевые слова: государственный бюджет, местные бюджеты, финансовый ресурс, межбюджетные трансферты, неэффективное использование средств.

Radionov Yu.D. LOCAL BUDGET PROBLEMS AND SOLUTIONS

The article deals with the problems of functioning local budgets. Established annually increasing their dependence on transfers from the State Budget of Ukraine. Checked abuse principles budget system on equitable and fair distribution of financial resources in different regions of Ukraine, as well as inefficient use of funds that negatively affects the quality of services received by citizens and the dynamics of socio-economic development. The necessity of further reform of intergovernmental relations, including budget decentralization, according to the needs of society and strengthening the responsibility of managers of funds for targeted and efficient use of local budgets.

Keywords: state budget, local budgets, financial resources, interbudget transfers, inefficient use of funds.

Постановка проблеми. Повноцінний суспільний розвиток у сучасному світі неможливий без виконання соціально-економічних обов'язків, які покладаються на державу та її організаційні структури. Проте держава не завжди може ефективно виконувати покладені на неї функції. Саме в цій ситуації виникає потреба делегувати певну частину повноважень із центрального рівня державної влади до місцевого, оскільки здійснювати ефективне управління економікою та забезпечувати сталу динаміку розвитку неможливо без допомоги органів місцевого самоврядування.

Досвід суспільного розвитку західноєвропейських країн свідчить, що повна фінансова та управлінська автономія у зрізі сіл, селищ, міст, регіонів у сучасному світі неможлива, проте саме місцеве самоврядування виступає гарантом надійності вирішення проблем, ефективного соціально-економічного розвитку як окремих міст, регіонів, так і держави в цілому.

Причиною бажаних партнерських взаємовідносин центральних та місцевих органів є краще та ефективніше виконання органами влади на місцях зобов'язань перед місцевою громадою, оскільки центральна влада не завжди вчасно, ефективно й якісно реагує на місцеві проблеми, і це чітко видно в українських реаліях.

Ефективність регіонального розвитку залежить від надання регіонам необхідних повноважень і зовнішніх ресурсів (за умови ефективного використання внутрішніх ресурсів) та створення дієвої системи місцевого самоврядування [1, с. 148].

У своїй знаменитій праці «Багатство народів» Адам Сміт доводив необхідність розмежування державних і місцевих фінансів, тобто проблематика розвитку місцевих бюджетів досліджується понад 200 років, але й досі залишається актуальною через низку невирішених проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання місцевих бюджетів розглядаються в наукових працях Власюк Н.І., Кириленко О.П., Мединської Т.В., Сунцової О.О., Третяк Д.Д. та ін. Однак, незважаючи на певні досягнення, досі існують проблеми щодо диспропорцій регіонального розвитку, незбалансованості місцевих бюджетів, збільшення податкоздатності окремих регіонів України і наповнення доходної частини місцевих бюджетів, тому є необхідність продовжувати науковий пошук.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану проблем місцевих бюджетів та пошуку напрямів їх вирішення, подальшого вдосконалення і розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова практика стверджує, що повноваження органів місцевого самоврядування зазвичай виписані в національному законодавстві, і саме в ньому визначається його компетенція щодо тих чи інших питань, наприклад у сферах дошкільної освіти, охорони здоров'я, збереження довкілля, соціального захисту населення тощо.

У більшості розвинених країн органи місцевого самоврядування вирішують проблеми збирання та утилізації відходів, забезпечення водопостачання та водовідведення, покращання умов обслуговування пасажирів у міському транспорті, ведення житло-

вого будівництва для малозабезпечених, нужденних громадян тощо.

Законодавством окрім визначення порядку взаємовідносин із центральною владою закріплюються місцевим органам влади певні фінансові ресурси для виконання покладених або, інакше кажучи, делегованих повноважень. Факт закріплення фінансових ресурсів за місцевим самоврядуванням є основою утворення місцевих фінансів як об'єктивного явища в системі суспільного розвитку.

У місцевих фінансах, відповідно, визначається величина ВВП, яка перерозподіляє значну частку фінансових ресурсів держави. У кожній країні цей показник різниться і залежить від низки об'єктивних та суб'єктивних факторів та особливостей бюджетної, економічної, політичної системи країни.

Фінансовою основою місцевого самоврядування є доходи місцевих бюджетів, інші кошти, не заборонені законодавством, власність громад, рухоме та нерухоме майно, культурна регіональна спадщина, природні копалини та інші ресурси.

Визначальною ланкою місцевих фінансів є бюджети, ключовий елемент бюджетної системи кожної країни. Розвиток системи місцевих бюджетів базується на самобутності, політичних, економічних чинників їх розвитку.

Особливе призначення місцевих бюджетів законодавчо пов'язують із тим, що вони є одним із вагомих чинників економічного розвитку [2, с. 86].

Зазвичай місцеві бюджети складаються з балансу доходів і витрат фінансових ресурсів на відповідній території. Ці бюджети складають основу фінансових відносин між підприємницькими структурами і населенням на даній території, між бюджетами різних рівнів щодо перерозподілу фінансів, а також визначають рівень взаємовідносин між місцевими бюджетами (обласними, районними, міськими, селищними, сільськими) та державним бюджетом.

Вирішення регіональних проблем зазвичай здійснюється шляхом реалізації пріоритетів соціально-економічного розвитку, де органи місцевого самоврядування самостійно визначають напрями спрямування коштів місцевих бюджетів, вони ж і здійснюють контроль ефективності їх використання. Проте головним у реалізації функцій держави є обсяг фінансових ресурсів, що передається місцевим бюджетам.

У разі відсутності достатніх обсягів фінансування органи місцевого самоврядування звертаються до центральних органів за відповідною фінансовою підтримкою, хоча з державного бюджету мають фінансуватись лише ті заходи, що мають загальнодержавне значення. Разом із тим виконання конституційних прав громадян щодо гарантій справедливого розподілу соціальних благ, відповідно до затверджених соціальних стандартів, є прямим обов'язком держави. У таких випадках держава виділяє місцевим органам влади трансферти із загальнодержавного бюджету для вирівнювання фінансової спроможності місцевих бюджетів і вирішення місцевих проблем.

Як зазначає О.О. Сунцова, механізм вирівнювання, існуючий нині в Україні, базується на простому перерозподілі ресурсів, що зводить нанівель господарську ініціативу «багатих» територій і заохочує споживацтво «бідних» регіонів [3, с. 47].

На думку деяких учених, фінансову самостійність місцевих органів самоврядування обмежує не лише майже повна їх залежність від загальнодержавних доходів, але й нестабільність практики державного регулювання. Щорічні зміни переліку доходів місце-

вих бюджетів, механізму бюджетного регулювання не тільки унеможливили здійснення місцевою владою перспективної фінансової політики, але й не можуть їй гарантувати протягом року нормальних умов функціонування [4, с. 60].

Між тим без допомоги держави, місцеві органи влади не можуть повноцінно виконувати покладені на них делеговані повноваження, а також розв'язувати завдання соціального та економічного розвитку.

Із даних рис. 1 видно, що частка трансфертів із державного бюджету України у структурі місцевих бюджетів в останні роки піднімалась лише вгору. Якщо в 2010 р. трансферти склали лише 49,1% доходів місцевих бюджетів, то в 2012 р. їх частка зросла на 6,1 в.п. і становила 55,2%. У 2014 р. ця тенденція також продовжила зростати хоч і не такими темпами, оскільки ріст відбувся всього на 1,2 в.п., склавши 56,4% трансфертів у доходах місцевих бюджетів. Якщо порівнювати 2014 та 2010 рр., то помітимо суттєве зростання залежності місцевих бюджетів від трансфертів із державного бюджету і за весь досліджуваний період, цей показник зріс на 7,3 в.п. і становив більше половини доходів місцевих бюджетів (56,4%).

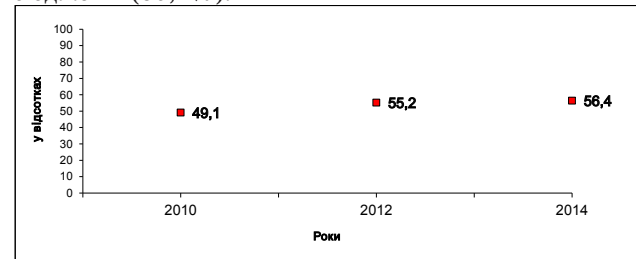

Рис. Частка трансфертів із державного бюджету України у структурі доходів місцевих бюджетів

Побудовано автором за: Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2010 рік / Рахункова палата [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portal.rp.int/img/files/Bulet_vykonan_DBU_2010.pdf; Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2012 рік / Рахункова палата [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portal.rp.int/doccatalog/document/16741935/Visnovok_2012.pdf; Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2014 рік / Рахункова палата [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portal.rp.int/doccatalog/document/16745880/Bulet_vykon_DBU_2014.pdf

Місцеві бюджети надзвичайно залежні від трансфертів із державного бюджету. Найголовніший із них – дотація вирівнювання. Є також різні субвенції, тобто трансферти, які мають цільове призначення. Привабливими є субвенції на соціально-економічний розвиток, наразі їхній обсяг та розподіл між місцевими бюджетами не є формалізованим, тому існує інтенсивне лобювання як із боку керівників регіонів, так і з боку народних депутатів [5, с. 12].

Оцінюючи динаміку зростання частки частки міжбюджетних трансфертів у структурі місцевих бюджетів, приходимо до висновку, що місцеві бюджети не можуть виконувати покладені на них завдання без фінансування з Державного бюджету України.

У 2015 р. ситуація теж докорінно не змінилась. Так, у січні-вересні 2015 р. було перераховано з державного бюджету місцевим бюджетам трансферти, які становили 57,4% доходів місцевих бюджетів, що на 2,0 в.п. більше, ніж у відповідному періоді 2014 р. Для забезпечення виконання фактичних зобов'язань місцевих бюджетів щодо надання пільг, субсидій і допомоги окремим категоріям громадян із державного бюджету перераховано місцевим бюджетам суб-

венції в сумі 40 млрд 171,4 млн. грн., або 94,3% плану на січень-вересень 2015 р., що на 1 млрд 567,6 млн. грн., або 4,1%, більше, ніж у відповідному періоді 2014 р. [6, с. 35, 37].

За такого стану речей, коли фінансовий ресурс у доходах місцевих бюджетів обмежений, вирішувати проблеми зайнятості населення, підвищення якості послуг, реалізації пріоритетних програм економічного та соціального розвитку на місцевому рівні досить складно.

У січні-вересні 2015 р. доходи місцевих бюджетів становили 201 млрд 904,9 млн. грн., або 71,3% річного плану, і зросли порівняно з відповідним періодом 2014 р. на 35 млрд 777,9 млн. грн., або 21,5%. Збільшення доходів місцевих бюджетів (без урахування трансфертів із державного бюджету) – це насамперед результат змін, внесених наприкінці 2014 р. до податкового і бюджетного законодавства. Доходи місцевих бюджетів (без урахування трансфертів із державного бюджету) порівняно із січнем-вереснем 2014 р. збільшилися на 11 млрд 842,3 млн. грн., або 16,0%, – до 85 млрд 966,1 млн. грн., проте їх частка у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів зменшилася на 2,0 в.п. – до 42,6%. Найбільше до місцевих бюджетів (без урахування трансфертів із державного бюджету) надійшло податку та збору на доходи фізичних осіб – 44,4% їх загального обсягу, податку на майно – 13,8%, власних надходжень бюджетних установ – 13,5%, єдиного податку – 8,7%, податку на прибуток підприємств – 4,0% [6, с. 38–39].

Кошти місцевих бюджетів переважно спрямовуються на ті заходи, які забезпечують життєдіяльність сіл, міст, цілих регіонів, а це, як правило, програми соціально-побутового обслуговування населення, освіта, охорона здоров'я.

Упродовж січня-вересня 2015 р. видатки місцевих бюджетів проведені в сумі 178 млрд 129,0 млн. грн., або 62,6% річного плану, що більше, ніж у відповідному періоді 2014 р., на 19 млрд 245,5 млн. грн., або на 12,1%. Частка видатків місцевих бюджетів у видатках зведеного бюджету зменшилася на 2,6 в.п. – до 40,6%. Найбільше коштів місцевих бюджетів використано на освіту – 31,2% загального обсягу видатків місцевих бюджетів, соціальний захист і соціальне забезпечення – 25,9% та охорону здоров'я – 22,4% [6, с. 38–39].

Передаючи певну частку фінансового ресурсу з центрального рівня до місцевого, держава виконує закріплені Конституцією України права щодо соціальних гарантій громадян. Проте дотримуватись основних принципів бюджетної системи щодо субсидіарності, справедливості і неупередженого розподілу суспільного багатства, відповідно до вимог Бюджетного кодексу України (ст. 7), досить складно, а це означає, що не всі громадяни отримують належний рівень послуг.

Як свідчать результати аналізу формування та проведення видатків на функціонування комунальних закладів дошкільної освіти, виділення у 2013, 2014 рр. коштів місцевих бюджетів на дошкільну освіту в обсягах 13,2 млрд. грн. і 12,8 млрд. грн. відповідно, забезпечення якої за Конституцією України та Законом України «Про дошкільну освіту» є обов'язком держави, не гарантувало доступність цієї освіти та створення належних умов для її здобуття у діючих 16,2 тис. комунальних дошкільних навчальних закладах (ДНЗ). На кінець 2014 р. ДНЗ у цілому по Україні були переповнені на 30% (загалом на 265 тис. дітей). У Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Рівненській облас-

тах проблема з перевантаженістю ДНЗ ще гостріша. Зокрема, у містах Львівщини на кожних 100 місцях у ДНЗ у 2014 р. перебувало в середньому 154 дитини, у сільській місцевості – 145 дітей. Оскільки рівень дохідної бази місцевих бюджетів і показників кошторисів дошкільних навчальних закладів різний, витрати на одного вихованця як у межах однієї області, так і між регіонами також суттєво відрізнялися. Наприклад, в Одеській області на одну дитину витрачалося від 2,6 тис. грн. (Тарутинський район) до 12,1 тис. грн. на рік (Овідіопольський район), а в Харківській області – від 3 тис. грн. (Коломацький район) до 13 тис. грн. на рік (м. Ізюм). Із 2015 р. фінансування ДНЗ відбувається виключно за рахунок місцевих бюджетів (згідно із внесеними змінами до Бюджетного кодексу України щодо реформування міжбюджетних відносин) за відсутності законодавчо визначеного механізму забезпечення надання достатнього ресурсу для цих цілей із місцевих бюджетів, створює значні ризики порушення конституційних прав громадян України на здобуття доступної, безоплатної й якісної дошкільної освіти [7].

Проведені нами дослідження свідчать, що крім проблем нерівномірного розподілу фінансового ресурсу, що впливає на рівень забезпеченості громадян і отримання ними відповідних послуг, існує інша проблема – неефективне використання коштів, яка є результатом прийняття неефективних управлінських рішень і впливає на динаміку соціально-економічного розвитку сіл, міст, регіонів.

Так, результати аудиту ефективності використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання вулиць і доріг комунальної власності в населених пунктах у Дніпропетровській та Запорізькій областях засвідчили, що з отриманих місцевими бюджетами областей у 2013 р. 129 і 61 млн. грн. субвенції відповідно, або 73,9% затверджених бюджетних призначень, не було освоєно, відповідно, 40% (51,5 млн. грн.) і 50% (30,6 млн. грн.) спрямованого фінансового ресурсу. Крім того, недосконалим був запроваджений механізм розподілу коштів субвенції. Все це не сприяло ефективному і раціональному використанню спрямованого фінансового ресурсу, не забезпечувало виконання головної мети – приведення до належного стану вулично-дорожньої мережі комунальної власності. Більше того, у 2013 р. на 465 об'єктах обох областей дорожні роботи взагалі не розпочиналися (на 261 об'єкті – у Дніпропетровській, на 204 об'єктах – у Запорізькій областях) [8].

Аналізуючи сучасний стан місцевих бюджетів, приходимо до висновку, що питання поліпшення їх фінансового забезпечення, а також удосконалення системи управління та розвитком на місцевому рівні потребує докорінного реформування. Оскільки існуюча система не відповідає сучасним вимогам розвитку та потребам суспільства, давно назрів перехід до бюджетної та управлінської децентралізації в Україні.

Як відомо, децентралізація в розвинених країнах є однією з форм державного управління і демократизації суспільства, яка сприяє передачі функціональних зобов'язань із центрального рівня на місцевий, посилюється відповідальність місцевого самоврядування перед громадянами за стан соціального та економічного розвитку в селі, місті на даній території.

На думку значної кількості зарубіжних учених, фінансова самостійність місцевих органів влади є важливим фактором економічної могутності терито-

рій та атрибутом демократизації суспільства. Фінансова самостійність та незалежність місцевих бюджетів є запорукою еволюційного розвитку суспільства.

Суть децентралізації в Україні полягає в подоланні негативних тенденцій і стереотипів, які міцно тримаються ще з радянських часів. Органи місцевого саморядування повинні брати на себе відповідальність за долю місцевої громади.

Згідно з урядовим «Планом дій щодо пріоритетних реформ на 2016 рік», стратегічною метою реформи місцевого самоврядування є побудова ефективної системи місцевого самоврядування і територіальної організації влади на всіх її рівнях із передачею на місця значної частки повноважень і забезпечення достатніми фінансовими ресурсами територіальних громад під їх власну відповідальність. Кабінет Міністрів України визначив три основні завдання у сфері децентралізації:

1. Побудова ефективної системи влади.
2. Підвищення конкурентоспроможності регіонів.
3. Забезпечення високої якості надання послуг [9].

Долати застарілі стереотипи бажано за підтримки позитивного європейського досвіду. Вкрай важливим і актуальним є нові форми і методи ведення бізнесу; управління регіональною економікою; формування сприятливого інвестиційного клімату; ефективного використання матеріальних, природних, трудових ресурсів; створення нових робочих місць, що позитивно вплине на стан формування і наповнення доходної частини місцевих бюджетів. Необхідно раціонально й ефективно використовувати рекреаційні можливості регіонів, дорожню інфраструктуру, прикордонні зв'язки для одержання найбільшої фінансово-економічної вигоди та розвитку відповідної місцевості.

Плата за користування природними ресурсами формує ринкові взаємовідносини з господарюючими суб'єктами. За ефективної організації цього процесу органи місцевого самоврядування мають брати на себе функції не тільки щодо збільшення платежів до місцевих бюджетів, а також раціонального використання наявних на їх території ресурсів, запобігачи марнотратству та сприяючи розширеному відтворенню.

На сучасному етапі вибір методів та заходів, які спрямовані на підтримку збалансованості місцевих бюджетів, повинен ґрунтуватися на аналізі причин виникнення дефіциту місцевого бюджету та оцінці всіх факторів, що впливають на стан рівноваги витрат і доходів місцевого бюджету [10, с. 15].

Формування грошових фондів місцевих бюджетів проявляє їх економічну сутність. Достатня кількість коштів місцевих бюджетів забезпечує ступінь впливу на суспільні відносини та їх подальший динамічний розвиток. Усі витрати місцевих бюджетів, направлені на задоволення інтересів місцевої громади, мають неодмінно зростати, оскільки вони впливають на рівень освіченості, соціальної захищеності, здоров'я та добробуту громадян. Позитивні зрушення в цих напрямках, на наше переконання, матимуть вплив у майбутньому на загальнодержавні процеси, адже тільки освічена, здорова нація формує якісний рівень соціально-економічного та загалом суспільного розвитку.

Якісна освіта та міцне здоров'я населення є запорукою зростання продуктивності праці, що впливає на ріст промислового виробництва, валового регіонального продукту, ВВП, темпи розвитку науково-технічного прогресу та зростання економічного потенціалу країни.

В Європейській хартії місцевого самоврядування (ст. 9) зазначено, що місцеве самоврядування має право в рамках національної економічної політики на власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень; обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування має відповідати повноваженням, передбаченим Конституцією або законом; захист більш слабких у фінансовому відношенні органів місцевого самоврядування передбачає запровадження процедур бюджетного вирівнювання або аналогічних заходів із метою подолання наслідків нерівного розподілу потенційних джерел фінансування і фінансового тягара, який вони повинні нести [11]. Європейська хартія місцевого самоврядування є документом, в якому закладено основи організаційно-правового, фінансово-економічного функціонування місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування із власними фінансами є об'єктивним явищем економічної системи країни, і цей напрям необхідно розвивати і вдосконалювати, щоб рухатись у фарватері забезпечення добробуту наших громадян.

Розв'язання завдань соціально-економічного розвитку регіонів потребує зміни системи державного управління, вдосконалення міжбюджетних відносин і взагалі реформування бюджетної системи, адже, без цього неможливо забезпечити справедливий перерозподіл ВВП, підвищити ефективність та якість надання державних послуг. Практика ручного управління в бюджетній сфері має назавжди піти в минуле, оскільки намагання змінити фінансове становище місцевих бюджетів непослідовними діями центральної влади лише загострюють проблему на місцях.

Проблема становлення місцевого самоврядування як окремої ланки державного управління та забезпечення фінансовим ресурсом місцеві бюджети сьогодні є актуальною як ніколи, оскільки без сильної у фінансовому плані місцевої влади неможливо досягти значних економічних успіхів, демократизувати Україну, посилити конкурентоспроможність економіки.

На думку О.О. Непочатенко, політична та економічна самостійність місцевих органів влади є найважливішим критерієм демократизації суспільства [12, с. 16].

У демократичному суспільстві головне призначення бюджету полягає у фінансовому забезпеченні найважливіших потреб громадян. Відтак, урахування потреб та пріоритетів місцевого населення є невід'ємним елементом бюджетної процедури [13, с. 404].

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для висновку про щорічне зростання залежності місцевих бюджетів від трансфертів із державного бюджету. Має місце неефективне використання бюджетних коштів, тим самим порушуються принципи бюджетної системи, задекларовані в Бюджетному кодексі України, у тому числі щодо справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства. На нашу думку, основою зміцнення місцевого самоврядування та місцевих бюджетів України повинно бути:

- реформування бюджетної системи відповідно до потреб місцевого самоврядування;
- удосконалення міжбюджетних відносин та застосування об'єктивних критеріїв вирівнювання фінансової спроможності місцевих бюджетів;
- застосування принципів справедливості надання міжбюджетних трансфертів і прозорості руху коштів;
- чітке розмежування повноважень між органами центральної влади та місцевого самоврядування;

– заохочення та стимулювання місцевої влади до нарощування податкоспроможності і власної бази доходів місцевих бюджетів;

– посилення відповідальності розпорядників коштів щодо раціонального та ефективного використання коштів бюджетів усіх рівнів.

Кожен громадянин незалежно від місця проживання має отримувати належний йому рівень якісних соціальних, медичних, освітніх послуг, які гарантує держава. Місцеве самоврядування через місцеві бюджети має допомагати задовольняти потреби населення, щоб громадяни могли жити в комфортних умовах у різних регіонах України та робити свій внесок у загальний суспільний розвиток.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Захарченко В.І., Акулюшина М.О. Динаміка інвестиційно-інноваційних процесів у нестабільному середовищі: [монографія] / В.І. Захарченко, М.О. Акулюшина. – Херсон: Олді-плюс, 2013. – 212 с.
2. Череп О.Г. Місцеві фінанси: [посібник] / О.Г. Череп, О.Ю. Столяр. – К.: Кондор, 2014. – 468 с.
3. Сунцова О.О. Місцеві фінанси: [навч. посіб.] / О.О. Сунцова. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
4. Місцеві фінанси: навч. посіб. / Н.І. Власюк, Т.В. Мединська, М.І. Мельник. – К.: Алерта, 2011. – 328 с.
5. Ганущак Ю.І. Місцеві бюджети / Ю.І. Ганущак. – К.: Легальний статус, 2011. – 48 с.
6. Висновки щодо виконання державного бюджету України за дев'ять місяців 2015 року / Рахункова палата України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://portal.rp.int/doccatalog/document/16746965/Bul_9m_2015.pdf.
7. Недоступна «доступність» дитячих садків / Рахункова палата України. – К., 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16745551>.
8. Субвенції є – доріг немає / Рахункова палата України. – К., 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16744605>.
9. Кабмін определил 3 задачи в сфере децентрализации на 2016 год [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/rus/news/kabmin-opredelil-3-zadachi-sfere-detsentralizatsii-1457954697.html>.
10. Третяк Д.Д. Місцеві бюджети у фінансовому забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів України: автореф. дис. ... канд. економ. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Д.Д. Третяк. – К., 2012.
11. Європейська хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
12. Стан та перспективи розвитку фінансової системи України / За ред. д.е.н., проф. О.О. Непочатенко. – Умань: Сочінський, 2012. – 324 с.
13. Місцеві фінанси: [підручник] / За ред. О.П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с.